

Dobrou noc, dobré ráno, dobrý den ...

Melatonin – nová perspektiva v léčbě nespavosti

Soubor přednášek ze satelitního symposia dne 12. června 2008

VII. Sjezd Psychiatrické
společnosti ČLS JEP
Špindlerův mlýn 2008

Úvod

Prof. MUDr. Soňa Nevšímalová, DrSc.
Neurologická klinika 1. LF UK a VFN, Praha

Dobrou noc
Dobré ráno
Dobrý den ...

Melatonin - nová perspektiva v léčbě nespavosti

VII. Sjezd Psychiatrické společnosti ČLS JEP
Špindlerův mlýn 12. června 2008

Prof. MUDr. Soňa Nevšímalová, DrSc., Praha

PROGRAM SYMPOSIA

- **Časový systém lidského organismu a role melatoninu**
Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc.
- **Melatonin a jeho využití v neurologii**
Prof. MUDr. Soňa Nevšímalová, DrSc.
- **Melatonin a jeho využití v psychiatrii**
Doc. MUDr. Ján Praško, Ph.D.

Melatonin

- Ovlivnění spánku
– zkrácení latence usnutí, zlepšení jeho kvality
- Efekt následujícího dne
– zkrácení reakčního času, ↑ pozornosti, bdělosti

Circadin® - základní informace

- Účinná látka: melatonin 2 mg
- Léková forma: tableta s prodlouženým uvolňováním
- Balení: 21 tablet
- Způsob užívání: 1 – 2 hodiny před spaním užít 1 tabletu, po jídle
- V ČR registrován pro použití v léčbě primární insomnie u pacientů ≥ 55

Circadin® - klinické uplatnění

- Zlepšuje kvalitu spánku
- Zlepšuje ranní bdělost
- Zlepšuje denní výkonnost

- Má vynikající snášenlivost na úrovni placeba
- Nevede k závislosti

Další možnosti klinického uplatnění melatoninu

- **Poruchy spánku**
  - synchronizátor biorytmů
- **Ovlivnění imunitního systému**
- **Antioxidační účinky**
  - prevence chorob stáří a civilizačních chorob
  - ovlivnění délky života?
  - zpomaluje stárnutí?
- **Ovlivnění prahu bolesti**

Další diskutované klinické využití melatoninu

- Prevence kardiovaskulárních onemocnění?
- Posílení imunitního systému?
  - nepodávat u roztroušené sklerózy, myasthnie a jiných autoimunitních chorob!
- Prevence nádorových onemocnění?
- Oční lékařství?
  - prevence katarakty
- Kožní lékařství?
- Léčba bolesti?

Časový systém lidského organismu a role melatoninu

Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc.
Fyziologický ústav AVČR, v.v.i., Praha

Lidský organismus, obdobně jako ostatní živé organismy, vykazuje cyklické změny ve svých funkcích. K nejdůležitějším cyklickým změnám patří rytmy cirkadiánní, tj. zhruba denní, které jsou koordinovány biologickými hodinami uloženými ve dvou suprachiasmatických jádrech (SCN) hypothalamu. Mezi rytmy cirkadiánní řadíme např. rytmus v spánku-bdění, v tělesné teplotě, v tvorbě a uvolňování hormonů, aktivitě enzymů či v zapínání a vypínání různých genů. Biologické hodiny jsou synchronizovány s 24-hodinovým dnem převážně světlou periodou dne. Jejich podstatou je systém negativních a pozitivních transkripčně-translačních smyček hodinových genů. Hodinové geny a stovky dalších genů nejsou zapínány rytmicky jen v SCN v mozku, ale i v periferních orgánech. Mluvíme o celém časovém systému organismu koordinovaném

z SCN. K tomuto systému patří i epifyza a její hormon melatonin. Vysoce citlivé receptory pro melatonin se vyskytují ve více místech mozku a různých orgánů, ale jedna z nejvyšších hustot těchto receptorů se nachází právě v SCN. Melatonin v tělních tekutinách udává čas: je-li vysoký, má organismus svou subjektivní noc. V přírodě délka melatoninového signálu udává délku dne, tj. roční období. U člověka melatonin nastavuje biologické hodiny, zlepšuje kvalitu spánku pravděpodobně spřáhováním více oscilujících subpopulací neuronů v SCN, snižuje tělesnou teplotu, posiluje časový systém, potlačuje invazivnost nádorových buněk mamy a ve farmakologických dávkách působí jako antioxidant. Modulující účinek melatoninu však bude mít zřejmě ještě širší záběr.

Tělo jako časový systém a role melatoninu

Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc., Praha

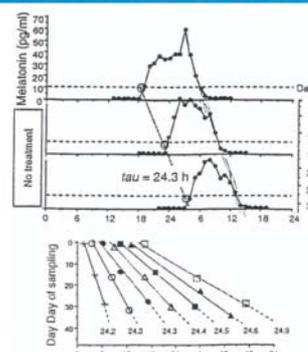
Čas v organismu

- Čas lineární
- Čas cyklický:
  - rytmy ultradiánní
  - cirkadiánní
  - infradiánní

Rytmy cirkadiánní

- Ve spánku a bdění
- V tělesné teplotě
- Ve výkonu
- V tvorbě a uvolňování hormonů
- V aktivitách enzymů
- Ve složení tělních tekutin
- V zapínání a vypínání genů

Subjektivní den – subjektivní noc

- Na počátku subjektivní noci:
  - vzrůstá ospalost
  - vzrůstá tvorba a uvolňování melatoninu
  - klesá tělesná teplota
- Před koncem subjektivní noci:
  - vzrůstá tvorba a uvolňování kortisolu
  - klesá tvorba a uvolňování melatoninu
  - vzrůstá tělesná teplota

Synchronizace (nastavení) cirkadiánních rytů

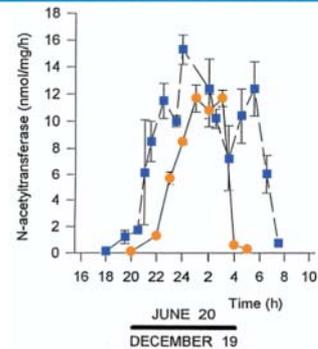
- Synchronizátory:
  - světlo
  - melatonin
  - fyzická aktivita

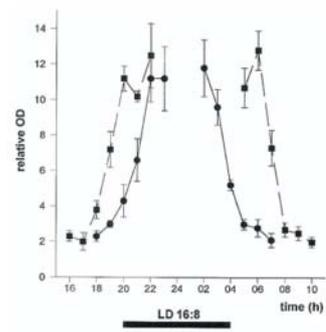
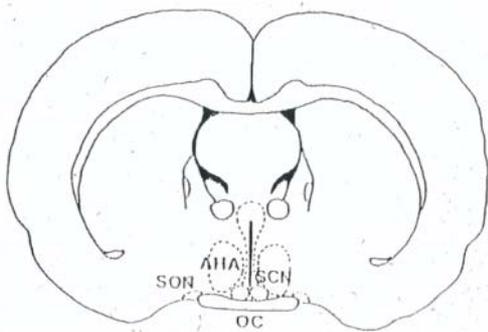
Synchronizace světlem

- Světlo v první polovině noci zpožďuje fázi cirkadiálních rytmů.
- Světlo ve druhé polovině noci způsobuje předběhnutí fáze cirkadiálních rytmů.
- Světlo během subjektivního dne nemění fázi rytmů.

Molekulový hodinový stroj

- **Hodinové geny savců:**
  - Per1, Per2, Cry1, Cry2, Bmal1, Clock, CK1E,
  - Rev-erb alpha, Rora
- **Geny hodinami řízené:**
  - stovky; např. AVP, dbp, apod.
- **Systém pozitivních a negativních transkripčně-translačních smyček**

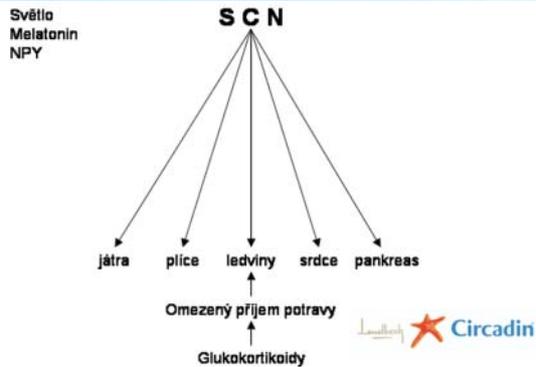

Geneticky podmíněné chronotypy

- Skřivánci
- Sovy
- Rozmezí mezi skřivánky a sovami

Hierarchie cirkadiálního systému

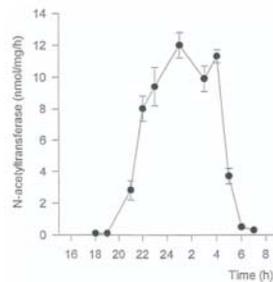
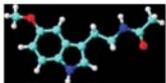
Vztah mezi cirkadiálními hodinami a různými funkcemi

- Hodiny buněčného dělení
- Nádorové bujení
- Metabolická aktivita

Lundbeck Circadin

THE PINEAL GLAND:

SEROTONIN
N-ACETYLTRANSFERASE
N-ACETYL-SEROTONIN
HYDROXYINDOL-O-METHYL
TRANSFERASE
MELATONIN

Lundbeck Circadin

Působení melatoninu I

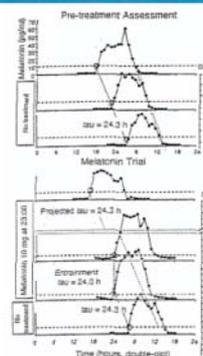
- Receptory:
  - MT 150-200 pM
  - MT2 160-300 pM
- Uložení:
  - SCN, pars tuberalis (PT), arterie,
  - retina, hypothalamus,
  - hippocampus, adipocyty, atd

Lundbeck Circadin

Působení melatoninu II

- Udává čas
- Udává délku dne
- Nastavuje hodiny v SCN
- Posiluje časový systém
- Krátí dobu latence před usnutím
- Zlepšuje kvalitu spánku
- Spřahuje subpopulace oscilujících buněk v SCN
- Roztahuje cévky
- Potlačuje invazivnost nádorových buněk mamy
- Ovlivňuje paměť (?), návykovost (?)
- Antioxidant ??

Lundbeck Circadin

Lundbeck Circadin

Před spaním

J. V. Sládek

Už vyšel bílý měsíček
a ztichla celá zem,
a na tisíce hvězdiček
hle, bdí nad jejím snem.

A já jdu nyní spát též
tak šťastně, vesele –
a celou noc mne ochraňtež,
vy, boží andělé!

A možná také melatonin?

Melatonin a jeho využití v neurologii

Prof. MUDr. Soňa Nevšímalová, DrSc.

Neurologická klinika 1. LF UK a VFN, Praha

Melatonin je využíván v neurologii nejen u primárních poruch spánku, a to zejména u poruch cirkadiálního rytmu (např. u zpožděné fáze spánku, nepravidelného rytmu, či tzv. volně běžícího – free running rytmu), ale i u řady insomnií u starších jedinců, i u žen středního věku, zejména v období perimenopauzy. K indikacím patří i insomnie a poruchy cirkadiálního rytmu u dětí, zvláště jsou-li spojeny s psychomotorickou retardací, některými chromozomálními odchylkami, či neurometabolickými a neurodegenerativními poruchami CNS. V těchto případech jsou až v 80 % přidruženy ke klinické symptomatologii poruchy spánku, často s dominujícím rozpadem cirkadiálního rytmu. Mezi indikace dětského věku patří i poruchy spánku u ADHD. Efekt léčby

melatoninu lze s výhodou využít u všech strukturálních lézí hypotalamické krajiny, které jsou provázeny sekundárními poruchami spánku při expanzivních procesech, nebo cévních mozkových příhodách. Výhodou podání melatoninu je nejen příznivé ovlivnění spánkových parametrů, ale i pozitivní efekt následujícího dne se zlepšením pozornosti a bdělosti. Tento účinek je využíván i u řady degenerativních onemocnění, zvláště u Parkinsonovy choroby. K prioritním indikacím podávání melatoninu patří i demence, zejména Alzheimerova typu. Melatonin působí příznivě jak na fázový posun spánku, který patří často k dominujícím projevům onemocnění, tak i na konsolidaci nočního spánku.

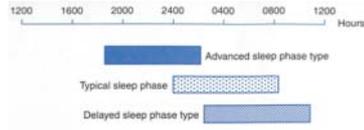
Melatonin a jeho využití v neurologii

Prof. MUDr. Soňa Nevšlmalová, DrSc., Praha

Poruchy cirkadiánního rytmu - primární dysfunkce časového pacemakeru

- syndrom zpožděné fáze spánku
- syndrom předsunuté fáze spánku
- stabilní rytmus odlišný od 24h rytmu
- nepravidelný 24h rytmus

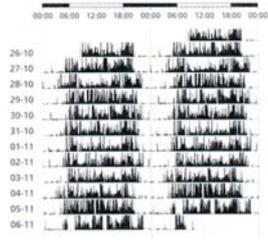

Objektivní vyšetřovací testy

- **aktigrafické monitorování**
  - délka vyšetření 1-2 týdny
- **vyšetření hormonů s cirkadiánní rytmitou**
  - melatonin, kortizol 24-h profil (sliny, plazma, moč)
- **měření teploty v konečnicku**
  - nejlépe současně s aktigrafii či polysomnografií

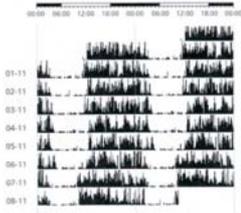
Zpožděná fáze spánku

- usínání v pozdně noční až časně ranní době
- probouzení v pozdně dopoledních až poledních hodinách
- případné projevy spánkové opilosti
- normální hypnogram s výjimkou čas. posunu
- léčba melatoninem – velmi dobrý efekt

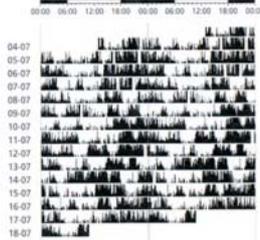

Předsunutá fáze spánku

- usínání v pozdně odpoledních či časně večerních hodinách
- probouzení v nočních hodinách
- normální hypnogram s výjimkou čas. posunu
- možnost podání melatoninu v ranních či dopoledních hodinách

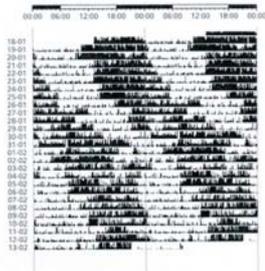

Nepravidelný 24h rytmus

- regres k infantilnímu typu
- fragmentace spánku do kratších časových úseků
- noční insomnie s agitovaností až agresivitou
- nadměrná denní spavost
- večerní podání melatoninu vhodné

Stabilní rytmus odlišný od 24h cyklu

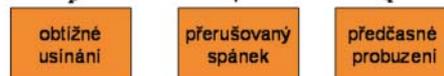
- zpravidla delší cyklus (free running rytmus)
- převládající obraz desynchronizace denního rytmu
- typické postižení u slepců
- léčba melatoninem plně indikována

Lundbeck Circadin

Insomnie – nespavost

nekvalitní, neosvěžující spánek

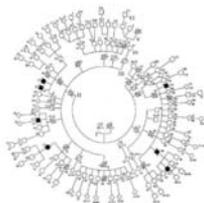

- Důsledkem: denní únava až ospalost, poruchy koncentrace, paměti, zvýšená tenze, úrazovost, podrážděnost, změny nálady, snížená motivace, somatické obtíže (bolesti hlavy, žaludku, střevní obtíže)
- Výskyt: až u 30% nespavost v anamnéze, u 5-10% obtíže trvalé, zhoršující kvalitu života

Lundbeck Circadin

Insomnie a melatonin

- zkracuje latenci usnutí, ↓ fragmentaci a ↑ efektivitu spánku, prodlužuje jeho délku
- využití
  - u jedinců staršího věku
  - u žen středního věku (perimenopauza)
  - u dětí (psychomotor. retardace, neurometabol. a degenerativní onemocnění CNS, ADHD)
  - familiární fatální insomnie

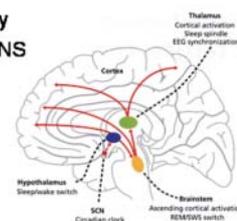

Lundbeck Circadin

Sekundární poruchy spánku a využití léčby melatoninem

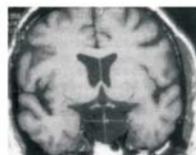
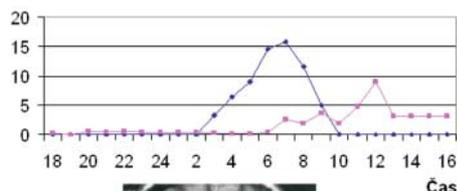
Postižení hypotalamické krajiny u různých strukturálních lézí CNS

- expanzivní procesy
- zánětlivá onemocnění
- cévní mozkové příhody
- degenerativní onemocnění
- demence různé etiologie
- neurometabolické poruchy
- chromozomální aberace

Lundbeck Circadin

Porucha spánku a vylučování melatoninu - patologie CNS

Lundbeck Circadin

Porucha chování v REM spánku – první projev neurodegenerativního procesu

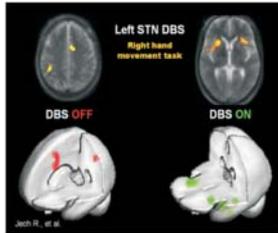
- REM parasomnie, ztráta svalové tonie v REM spánku přítomnost tonické či zvýšené fázické EMG aktivity (svalstvo brady, končetin)
- klinickým korelátem – neklidný noční spánek, živé sny, sněním navozené abnormální chování (motor. neklid, agitovanost, agresivita, častá zranění)

Lundbeck Circadin

Poruchy spánku u Parkinsonovy choroby

- Charakteristické změny:
  - ↓ efektivity spánku,
  - ↑ bdělosti
  - ↓ hlubokých stádií NREM spánku (3+4)
  - ↓ % výskytu REM spánku
  - ↑ REM poruchy chování
  - ↑ periodických pohybů končetin
- Hluboká mozková stimulace zlepšuje parametry spánku. Využití efektu melatoninu?

Circadin

Syndrom neklidných nohou (RLS) a možnosti léčby melatoninem

- charakteristické rysy – senzorické projevy nutící k motorickému neklidu končetin a PLMs – výrazně ovlivňovány cirkadiálním rytmem
- maximum projevů – večerní a noční hodiny
- přítomnost PLMs koreluje s nejnižší teplotní křivkou
- etiopatogeneza: dopaminergní systém a metabolismus železa řízeny cirkadiálním rytmem

Circadin

Demence a melatonin

Typ demence	Porucha spánku	Efekt léčby
Alzheimerova choroba	zpožděná fáze usínání	léčba světlem, melatonin, vit. B12
Fronto-temporalní (Pickova) demence	předsunutá fáze	léčba světlem, melatonin
Vaskulární demence (multiinfarktová)	cirkadiální dysrytmie	léčba světlem, melatonin

Circadin

Epilepsie, cirkadiální rytmus a možnosti využití melatoninu

- Cirkadiální rytmus výrazně ovlivňuje výskyt klinických záchvatů
  - Epileptické záchvaty se vyskytují v určité denní či noční dobu - záchvaty se aktivují spánkem či probuzením ze spánku:
    - noční frontální epilepsie, benigní parciální epilepie v dětství, juvenilní myoklonická epilepsie
  - Denní vzorec záchvatů se liší rozdílnou patofyziologií (meziální temporalní epilepsie v odpoledních hodinách)
  - Záchvaty u zvířecích modelů modifikují endogenní cirkadiální rytmus
- Klinické záchvaty výrazně ovlivňují časový cirkadiální systém

Circadin

Poruchy spánku a využití melatoninu u chromozomálních aberací (1)

- Downova choroba
- Fragilní X – chromozom
- Prader – Williho syndrom
- Smith – Magenisův syndrom
- Norrieho choroba
- Moebiusův syndrom

Circadin

Poruchy spánku a využití melatoninu u chromozomálních aberací (2)

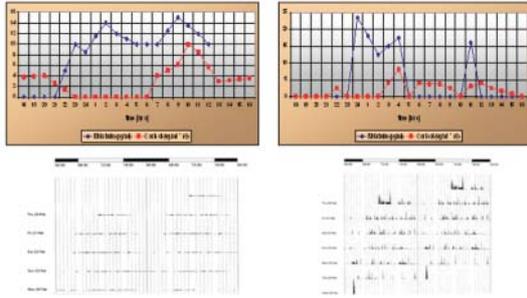
- Rettův syndrom
  - mutace MECP2 genu
  - dědičnost X – vázaná dominantní
  - Stereotypní mycí pohyby rukou postupná deteriorace motor. i psych funkci
  - Nepravidelný rytmus spánku a bdění s regresí do infantilního stádia (včetně mikrostruktury spánku)

Circadin

Neurometabolické poruchy v dětství a melatonin

Poruchy cirkadiánního rytmu – v pozdní fázi onemocnění
Neuronální ceroid lipofuscinóza – pozdně infantilní forma

Závěr - melatonin a neurologické choroby

- organické procesy CNS (cévní, nádory, traumata)
- vrozené anomálie včetně chromozom. odchylek
- neurodegenerativní a metabolická onemocnění
  - dětského věku
  - Parkinsonova nemoc
  - demence různé etiologie
  - syndrom neklidných nohou
- poruchy spánku (insomnie, narkolepsie, idiopatická hypersomnie)
- prionová onemocnění (fatální familiární insomnie)
- epilepsie vázané na noční spánek

Lamellarly Circadin

THE ART OF SLEEP

Sophie de Sirey and Philippe Meyer

Lamellarly Circadin

Melatonin a jeho využití v psychiatrii

Doc. MUDr. Ján Praško, Ph.D.

3. Lékařská fakulta UK, Psychiatrické centrum, Praha

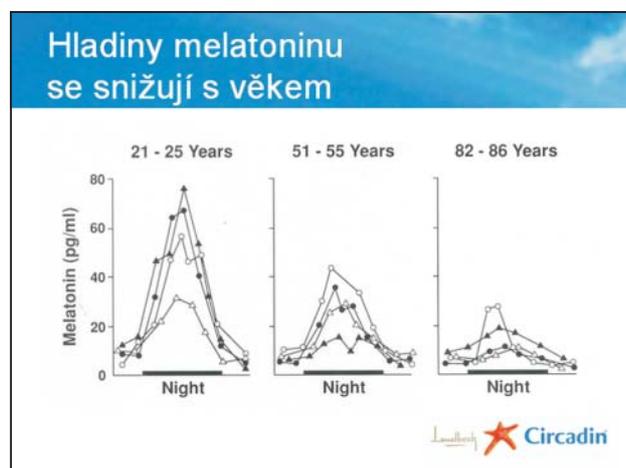
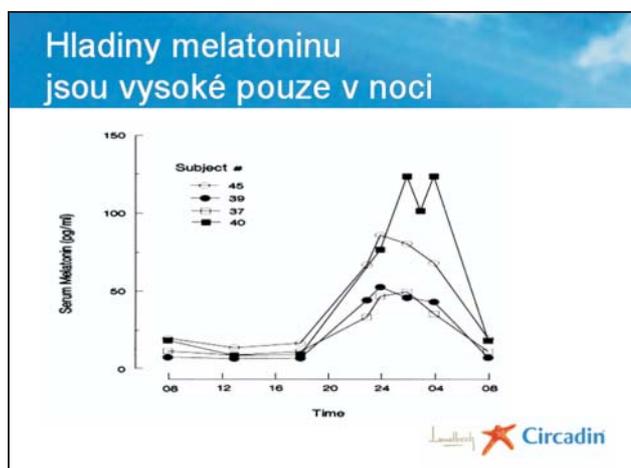
Melatonin a jeho využití v psychiatrii

Doc. MUDr. Ján Praško Pavlov, Ph.D., Praha

Melatonin

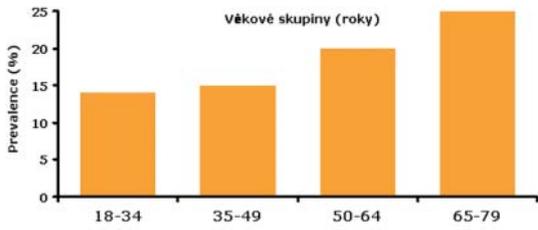
- Pravděpodobně hlavní mediátor cirkadiánní rytmicity
- Mírný hypnogenní účinek související s úpravou cirkadiánních rytmů, dále vysvětlovaný také navozením poklesu teploty
- Vliv na imunitní systém
- Pokles ve stáří – častější insomnie

MELATONIN A NESPAVOST

Prevalence insomnie podle věkových skupin

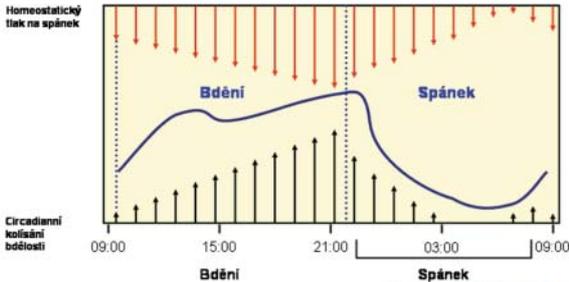
Věkové skupiny (roky)	Prevalence (%)
18-34	14
35-49	15
50-64	20
65-79	25

- Prevalence nespavosti je vysoká u seniorské populace pro vysoké spojení s dalšími nemocemi v pozdním věku

Mellinger GD et al. Arch Gen Psychiatry. 1985;42:225-232.
Kryger M et al. Geriatrics. 2004;59:24-26, 29-30.

„Protilehlý proces“ spánkové regulace

Adaptováno z Moore RY. Current Perspectives in Chronobiology, Vol 3, 2004. http://www.medicape.com/sleepprogram/0510_jnt

Chronická nespavost: definice

- Chronická nespavost vs. akutní nespavost**
  - Akutní nespavost se může objevit u každého v různém čase
  - U chronické nespavosti se definice liší: délka může být od 30 dnů – 6 měsíců
- Chronická nespavost je často spojena s dalšími nepříjemnými stavy, jako jsou:**
  - Poruchy nálady
  - Potíže s koncentrací a pamětí
  - Některá kardiovaskulární, plicní a gastrointestinální onemocnění

NIH Statement. Sleep. 2005;28:1049-1057.

Důsledky nespavosti v populaci I

- Chronická nespavost je spojena se:**
  - Zvýšenými absencemi v práci
  - Zvýšeným funkčním postižením
  - Zvýšeným počtem dnů pracovní neschopnosti pro nemoc
  - Nehodami a úrazy
  - Poruchami paměti

Simon G, VonKoff M. Am J Psychiatry. 1997;154:1417-1423.
Roth T. J Clin Psychiatry. 2004;65(suppl 8):9-12.
Avidan AV et al. Am Geriatr Soc. 2005;53:955-962.

Důsledky nespavosti v populaci II

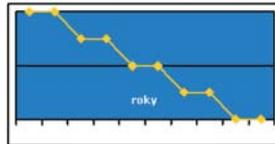
- Chronická nespavost je spojena s:**
  - Narušením psychomotorického výkonu
  - Celkově horším zdravím
  - Zvýšením prahu bolesti
  - Zvýšeným využíváním zdravotní péče
  - Rizikem rozvoje depresivní poruchy

Simon G, VonKoff M. Am J Psychiatry. 1997;154:1417-1423.
Roth T. J Clin Psychiatry. 2004;65(suppl 8):9-12.
Avidan AV et al. Am Geriatr Soc. 2005;53:955-962.

Nespavost a kvalita života

- Lidé s chronickou nespavostí si stěžují na horší kvalitu života (QoL) než lidé s dobrým spánkem. Čím závažnější je insomnie, tím horší je QoL
- Insomnie narušuje QoL progresivně a dlouhodobě (v průběhu několika let), nikoliv jen krátkodobě

Léger D et al. *Psychosom Med.* 2001;63:149-55.

Chronická nespavost: projevy

Poruchy spánku se mohou skládat z 1 až 3 projevů:

NIH Statement. *Sleep.* 2005;28:1049-1057.

Circadin

Chronická nespavost: léčebné možnosti

NIH Statement. *Sleep.* 2005;28:1049-1057.

Circadin

Vliv melatoninu na spánek

Melatonin ovlivňuje spánek dvěma způsoby:

- Nepřímý vliv přes posilování cirkadiálních rytmů
- Přímý hypnotický účinek

Circadin

Melatonin u insomnie – osoby nad 55 let (Lemoine et al. 2007)

- 3 týdenní podávání melatoninu s prodlouženým uvolňováním proti placebu:
  - 170 pacientů starších 55 let s primární insomnií
- Podávání melatoninu na rozdíl od placeba:
  - Významné zlepšení kvality spánku
  - Zlepšení ranní bdělosti
  - Po ukončení léčby se neobjevil syndrom z vysazení

Circadin

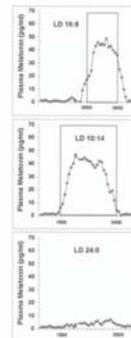
Melatonin u insomnie – osoby nad 55 let (Lemoine et al. 2007)

- dvojité slepé placebem kontrolovaná studie
  - 354 pacientů starších 55 let
  - Melatonin s prodlouženým uvolňováním (2 mg) 2 hodiny před spaním vs. placebo
  - Dvoutýdenní jednoduše zaslepené část s placebem
- 3 týdenní podávání – melatonin oproti placebu:
  - Zlepšení kvality spánku
  - Dosažení vyšší ranní bdělosti
  - Zkrácení spánkové latence
  - Zlepšení kvality života

Circadin

MELATONIN A SEZÓNŇNÍ AFEKTIVNÍ PORUCHA

Dlouhé dny jsou spojeny s relativně menší produkcí melatoninu

Krátké dny jsou spojeny s relativně větší produkcí melatoninu

Konstantní světlo potlačuje melatoninový rytmus

Randomizovaná placebem kontrolovaná studie u sub-SAD a SAD (Leppämäki et al. 2003)

- 58 dospělých - různý stupeň sezónních změn v náladě a chování
  - 2 mg melatoninu s prodlouženým efektem nebo placebo před plánovaným časem spánku
  - 3 týdny
- Melatonin ve srovnání s placebem - významné zlepšení:
  - Kvalita spánku
  - Vitalita
  - Atypické příznaky
  - Somatické příznaky kvality života

MELATONIN A JET LAG

První studie s přelety přes časová pásma

- Arendtová et al. (1986)
  - Let San Francisco – Londýn (8 časových pásem)
  - 5 mg melatoninu 3 dny před odletem (v čase spánku v destinaci), v den odletu a 2 dny po přeletu
  - Vymizení jet-lag syndromu
- Arendtova a Aldhous (1988)
  - 52 osob cestujících z Londýna do Austrálie a zpět
  - 5 mg melatoninu bylo účinnějších než placebo

Hodnocení posádek

- Petrie et al. (1989)
  - Melatonin u posádek létajících mezi Aucklandem na Novém Zélandu a Londýnem (12 časových zón)
  - Po melatoninu udávaly posádky významně menší potíže
- Comperatore et al. (1996)
  - Melatonin 10 mg - vliv na kognitivní funkce u posádek cestujících z centrální části USA na Střední východ
  - Kognitivní testy 4 dny před odletem
  - Po přeletu denně 4 dny
  - Po melatoninu - předstih času usínání i vstávání
  - Délka spánku se zvýšila
  - Významně méně chyb v kognitivních testech než na placebo

Dvojitě slepé srovnání melatoninu, zopiclonu a placebo (Paul et al. 2004)

- **Melatonin (2 mg prodloužený účinek), zopiclon (5 mg), placebo - urychlení časného cirkadiálního spánku**
  - 30 osob - posádky vojenských letadel, které přelétávaly z Kanady do Bosny k podpoře kontingentu
  - Aktigrafické hodnocení
- **Melatonin i zopiclon:**
  - Rychlejší usínání
  - Delší spánek
  - Méně nočních probouzení
  - Mezi melatoninem a zopiclonem nebyl rozdíl

 Circadin

MELATONIN A NESPAVOST PŘI SCHIZOFRENII

 Circadin

Insomnie u stabilizované schizofrenie (Suresh et al. 2007)

Nízké hladiny melatoninu byly také zjištěny u pacientů se schizofrenií

- **Randomizace 40 stabilizovaných schizofrenních pacientů trpících iniciální insomnií**
  - Flexibilní dávkování melatoninu (3 – 12 mg na noc) nebo placebo
  - 15 dnů za dvojitě slepých podmínek
- **Melatonin ve srovnání s placebem:**
  - Významné zlepšení kvality a hloubky nočního spánku
  - Snížení počtu nočních probouzení
  - Zvýšení délky spánku
  - Bez ranní otupělosti
  - Subjektivně také zkrátil dobu usínání, zlepšil náladu i denní fungování

 Circadin

MELATONIN A NEKLID A NESPAVOST PŘI DEMENCI

 Circadin

Melatonin u Alzheimerovy demence (Asayama et al. 2003)

- **Účinek melatoninu na rytmus spánek-bdění, kognitivní a nekognitivní funkce**
  - Dvojitě slepá studie
  - 20 pacientů s Alzheimerovou demencí
  - Melatonin nebo placebo dostávali každý den ve 20:30 po dobu 4 týdnů
  - Spánek a aktivita - aktigraf týden před a týden po podávání léků
- **Melatonin vedl k významnému:**
  - Prodloužení spánku
  - Snížení aktivity v noci, i když aktivita během dne nebyla změněná
  - Došlo ke zlepšení kognitivních i nekognitivních funkcí hodnocených v ADAS
  - Nebyl nalezen rozdíl proti placebo v MMSE

 Circadin

Přidání melatoninu k fototerapii v léčbě cirkadiálních poruch u Alzheimerovy demence (Dowling et al. 2008) I

- **Dva pečovatelské domy v San Francisku, 50 institucionalizovaných pacientů s Alzheimerovou chorobou:**
  - 1 hodina ranní expozice jasnému světlu od pondělí do pátku po dobu 10 týdnů a 5 mg melatoninu (n=16) nebo placebo (n=17) večer
  - Kontrolní osoby (n=17) dostávaly ráno jen běžné denní světlo
  - Spánkové parametry, denní doba spánku, denní aktivita a poměr denního a nočního spánku a parametry odpočinku aktivity byly měřeny aktigrafy

 Circadin

Přidání melatoninu k fototerapii v léčbě cirkadiálních poruch u Alzheimerovy demence (Dowling et al. 2008) II

▪ Melatonin a jasné světlo:

- Významné zlepšení v denní somnolenci a snížení denního spánku a zvýšení denní aktivity a zlepšení v poměru spánku ve dne ku noci
- Významné zvýšení amplitudy rytmu odpočinek – aktivita a citění se dobře
- Ranní světlo samotné nezlepší noční spánek ani denní bdělost ani úroveň aktivity
- Po přidání melatoninu ve večerních hodinách k tomu dochází

MELATONIN A VYSAZOVÁNÍ HYPNOTIK

Vysazování benzodiazepinových hypnotik a melatonin (Garfinkel et al. 1999)

- Melatonin s prodlouženým uvolňováním na vysazení benzodiazepinů.
  - 8týdenní dvojitě slepá studie
  - 26 uživatelů benzodiazepinů
  - 2 mg melatoninu s prodlouženým uvolňováním nebo placebo
  - Povzbuzování, aby snížili dávku benzodiazepinů na spaní o 50% druhý týden a o 25% 3. a 4. týden a úplně je vysadili 5. a 6. týden
- Denní hodnocení kvality spánku a dávek benzodiazepinů
  - V 6. týdnu ti, kteří dostávali melatonin snížili dávku benzodiazepinů na 11% zatímco skupina na placebo užívala 49% dávky
  - U skupiny s melatoninem se navíc zlepšila kvalita spánku

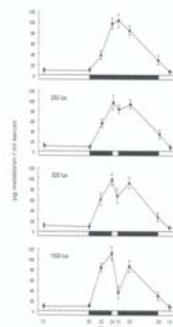
MELATONIN A DALŠÍ PORUCHY SPÁNKU

Léčba dalších spánkových cirkadiálních poruch

▪ Melatonin nebo jasné bílé světlo byly účinné u následujících poruch:

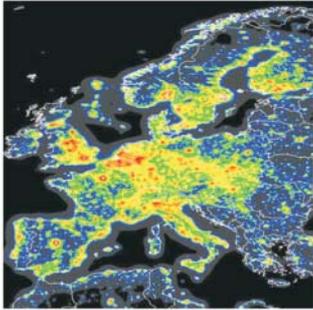
- Syndrom opožděné spánkové fáze
Dahlitz et al. 1991,
Tzischinsky et al. 1993, Oldani et al. 1994
- Periodická spánková porucha u nevidoucích
- Spánkové poruchy u dětí s poškozením mozku
Palm et al. 1991, Jan et al. 1994, 1996
- Melatonin jako hypnotikum u rezistentních depresí
Dalton et al. 2000
- Tělesně nemocní se spánkovými problémy
Andrade et al. 2001

Potlačení melatoninu v noci je závislé na intenzitě světla

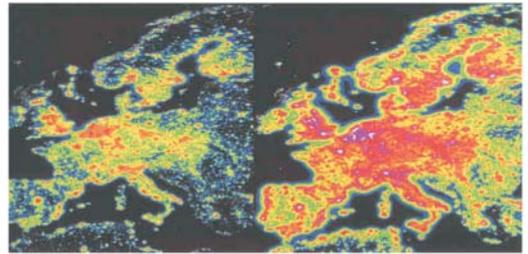

Světelnost oblohy v Evropě

Landlight Circadin

Světelnost noční oblohy v Evropě 1998 a 2025

Landlight Circadin

Zkrácená informace o přípravku

Circadin® 2 mg tablety s prodlouženým uvolňováním

SLOŽENÍ: Melatoninum 2 mg.

KLINICKÉ ÚDAJE: Terapeutické indikace: Monoterapie ke krátkodobé léčbě primární nespavosti charakterizované špatnou kvalitou spánku u pacientů ve věku 55 let a vyšším. Dávkování a způsob podání: Perorální podání. Tablety je zapotřebí polykat celé. Doporučená dávka je 2 mg jednou denně, 1 až 2 hodiny před ulehnutím na lůžko a po jídle. Tato léčba má trvat tři týdny. Renální insuficience: Vliv renální insuficience jakéhokoliv stupně na farmakokinetiku melatoninu nebyl studován, je zapotřebí zachovávat opatrnost. Porucha funkce jater: S použitím Circadinu u pacientů s poškozením jater nejsou žádné zkušenosti, používání Circadinu se u pacientů s poškozením jater nedoporučuje. Kontraindikace: Hypersensitivita na léčivou látku nebo na kteroukoli pomocnou látku tohoto přípravku. Zvláštní upozornění a opatření pro použití: Circadin® může způsobit ospalost. Proto je zapotřebí používat tento přípravek opatrně, pokud je pravděpodobné, že účinky ospalosti budou souviset s ohrožením bezpečnosti. Tento léčivý přípravek se nedoporučuje vzhledem k nedostatku zkušeností u pacientů s autoimunitním onemocněním. Nemají ho užívat pacienti se vzácnou hereditární intolerancí galaktózy, s Lappovou deficiencí laktázy nebo s malabsorpcí glukózy a galaktózy. Interakce s jinými léčivými přípravky a jiné formy interakce: Fluvoxamin zvyšuje koncentraci melatoninu, kombinace není vhodná. Alkohol snižuje účinnost Circadinu na spánek, a proto by se neměl společně s Circadinem požívat. Circadin® může podporovat sedativní vlastnosti benzodiazepinů a nebenzodiazepinových hypnotik, jako jsou například zaleplon, zolpidem a zopiklon. Nežádoucí účinky: Časté nežádoucí účinky v klinických studiích zahrnovaly bolest hlavy, fa-

ryngitidu, bolest v zádech a astenii, a to jak ve skupině s Circadinem, tak i s placebem.

FARMAKOLOGICKÉ VLASTNOSTI: Melatonin je spojován s řízením cirkadiálního rytmu a synchronizace s cyklem světlo-tma. Je rovněž spojován s hypnotickým účinkem a zvyšuje sklon ke spánku. Kvůli úloze melatoninu v regulaci spánku a cirkadiálního rytmu a poklesu endogenní produkce melatoninu v souvislosti s věkem může melatonin efektivně zlepšovat kvalitu spánku u pacientů s primární nespavostí zejména ve věku nad 55 let.

FARMACEUTICKÉ ÚDAJE: Seznam pomocných látek: methakrylátový kopolymer typ RS PM, dihydrát hydrogenfosforečnanu vápenatého, monohydrát laktózy, koloidní bezvodý oxid křemičitý, mastek, magnesium-stearát. Doba použitelnosti: 5 let. Zvláštní opatření pro uchování: Uchovávejte při teplotě do 25 °C, v původním obalu, aby byl přípravek chráněn před světlem. Balení: Balení obsahuje jeden blistrový strip obsahující 21 tablet.

DRŽITEL ROZHODNUTÍ O REGISTRACI:

Neurim Pharmaceuticals EEC Limited, 6 Fortuna Court, Calleva Park, Aldermaston, Berkshire RG7 8UB, Velká Británie, e-mail: neurim@neurim.com.

REGISTRAČNÍ ČÍSLO: EU/1/07/392/001.

DATUM PRVNÍ REGISTRACE: 29/6/2007.

DATUM REVIZE TEXTU: 29/6/2007. Výdej přípravku je vázán na lékařský předpis. Přípravek není hrazen zdravotními pojišťovnami. Souhrn údajů o přípravku je dostupný na www.lundbeck.cz.

PROGRAM SYMPOSIA

- 1 Tělo jako časový systém a role melatoninu**
Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc.
- 2 Melatonin a jeho využití v neurologii**
Prof. MUDr. Soňa Nevšímalová, DrSc.
- 3 Melatonin a jeho využití v psychiatrii**
Doc. MUDr. Ján Praško, Ph.D.

Lundbeck Česká republika, s. r. o.
Bozděchova 7, 150 00 Praha 5
tel.: 225 275 600-2
fax: 225 275 666
e-mail: lundbeck@lundbeck.cz
www.lundbeck.cz

